

جلوه شکوهمند دیگری از میراث معماری ایرانی اسلامی به شمار می
روند. آرامگاه امیراسماعیل
سامانی در بفارا و آرامگاه قابوس و شمگیر در گنبد قابوس از آن جمله اند.

درس ۱۳

۱- سه سلسه ترک تبار که از اواخر قرن ۴ تا اوایل قرن ۷ در ایران
حکومت کردند را نام ببرید.

غزنویان - سلجوقیان - فوارزمشاهیان

۲- غزنویان که بودند و چرا به این نام مشهور شدند؟

غزنویان دودمانی ترک تبار بودند که چون حکومت خود را از
شهر غزنین (غزنه) آغاز کردند به این نام مشهور شدند.

۳- غزنویان چگونه پس از سامانیان به قدرت رسیدند؟

پس از ضعف سامانیان ، محمود غزنوی که
حاکم غزنه بود، فراسان را تصرف کرد. خلیفه عباسینز حکومت
او را به رسمیت شناخت. سلطان محمود غزنوی به پشتوانه سپاه
نیرومند خود در اخلبنگها، پیروزی هایی به دست آورد و قلمرو
غزنویان را تازی در مرکز ایران گسترش داد.

۴- علت شهرت سلطان محمود غزنوی در تاریخ چیست؟

به سبب لشکرکشی های متعدد سلطان به هندوستان

۵- علت اصلی لشکرکشی سلطان محمود غزنوی به هندوستان چه بود؟
به بهانه رواج اسلام اما در اصل به طمع ثروت هنگفتی بود که در این کشور
وجود داشت.

۶- سلطان محمود غزنوی در حمله به هندوستان چه اقداماتی انجام داد و
چه غنائمی به دست آورد؟

وی در این لشکرکشی‌ها مناطقی از هندوستان را تصرف نمود و معبد سومنا
ت را

خراب کرد. او اسیران زیادی را با خود به سرزمین
های دیگر برد و ثروتها و غنائم زیادی به دست آورد که بفشیرا به
خلیفهٔ عباسی پیشکش کرد.

۷- پس از سلطان محمود چه کسی حاکم غزنویان شد و چه تفاوتی با وی
داشت؟

پسرش سلطان مسعود -

اگر چه، سلطان مسعود فرمانروایی بیباک و جسور بود اما تدبیر پدر را نداشت.

او از سلجوقیان شکست خورد و مدتی بعد توسط سپاهیان شورشی خود

به قتل رسید.

۸- قدرت و حکومت غزنویان بر چه چیزی استوار بود؟ چرا؟

بر نیروی نظامی استوار بود و آنها از محبوبیت و مقبولیتی که صفاریان و سامانیان
ان

و آل بویه در بیتوده^۹ مردم داشتند، بی بهره بودند.

۹- رابطه غزنویان با خلفای عباسی چگونه بود؟

رابطه^{۱۰} حکومت غزنویان با خلفای عباسی دوستانه بود و سلاطین غزنوی به ویژه
شاه سلطان محمود، خود را مطیع و تابع
خلافت عباسی می دانستند.

۱۰- سلسله بوقیان چگونه به قدرت رسیدند؟

سلسله بوقیان نیز طایفه
ای از ترکان بودند که پس از پذیرش اسلام به ماوراءالنهر مهاجرت کردند.
یکی از نوادگان سلبوق (جد سلبوقیان) به نام طغرل پس از شکست سلطان ه
سعود غزنوی، در نیشابور بر تفت نشست.

۱۱- چرا خلیفه عباسی به طغرل لقب «سلطان رکن الدین» را داد و حکومت او را بر ایران و عراق تأیید کرد؟

الف - براندازی حکومت شیعه مذهب آل بویه

ب - از میان برداشتن خطری که از

جانب خلافت فاطمی مصر متوجه خلافت عباسی بود.

۱۲- اوج قدرت سلجوقیان در زمان کدام حاکم سلجوقی بود؟ چرا؟

آلب ارسلان، برادرزاده و جانشین طغرل بود و توانست با راهنمایی فواجه نظا
م الملك

وزیر، رقیبانداغلی را سرکوب کند و بر قدرت و استکلام حکومت سلجوقی بیفزاید.

آلب ارسلان همچنین به ارمنستان و گرجستان لشکرکشی کرد. او در نبرد ملازگرد

در سال ۴۶۳ ق، رومیان را شکست سختی داد

و امپراتور روم شرقی را به اسارت گرفت.

در نتیجهٔ این پیروزی، بخشهای وسیعی از آسیای صغیر به تصرف سپاهیان سلجوقی

در آمد.

۱۳- قلمرو سلجوقیان در زمان چه کسی گسترش پیدا کرد؟ و به کدام شهر توجه بیشتری کرد؟

ملکشاه، پسر آلب ارسلان، از دیگر پادشاهان مشهور سلجوقی بود. وی مناطقی از ماوراءالنهر و شامرا فتح کرد و حکومت سلجوقیان در دورهٔ او به اوج

قدرت رسید. به طوری که در آن دوره، محدودهٔ جغرافیایی ایران با زمان ساسانیان

برابری می

کرد و از ماوراءالنهر در شرق تا دریای مدیترانه در غرب گسترش یافته بود.

در آن زمان اصفهان که پایتخت سلجوقیان بود به شهری بزرگ و آباد تبدیل شد.

۱۴- از چه زمانی تجزیه و فروپاشی قلمرو سلجوقیان آغاز شد؟

پس از مرگ ملکشاه، شاهزادگان و فرماندهان نظامی برای رسیدن

به تاج و تفت به جان یکدیگر

افتادند و این اختلافات تا سقوط سلجوقیان، ادامه پیدا کرد.

۱۵- خوارزمشاهیان حاکم کدام منطقه بودند و چه زمانی سلجوقیان را

شکست دادند؟

خوارزم، نایبه

ای حاصلخیز و آباد در جنوب دریایچه^۱ خوارزم (آرال) بود و از عهد باستان به

شاهان آنجا،

خوارزمشاهی گفتند. خوارزمشاهیان، نفست دست نشانده^۲ سلجوقیان بودند

اما وقتی حکومت سلجوقی ضعیف شد، آنها از فرمانبری

سرپیچی کردند و سرانجام یکی از فرمانروایان خوارزم آخرین سلطان سلجوقی را

شکست داد و بر بخش های زیادی از ایران چیره شد.

۱۶- چرا پایه های حکومت فوارزشاهیان پندان مکم نبود و این مسئله سبب هجوم چه قومی به ایران شد؟

از یکسو، خلیفه عباسی فرمانروایی آنها را به رسمیت نمی شناخت

از سوی دیگر، تسلط بر فرمانروایان مملی نداشتند

. در چنین شرایطی بود که چنگیزخان مغول به ایران هجوم آورد

درس ۱۴

۱- چرا از میان سه سلسله ترک تبار ، سلجوقیان مهم تر بودند؟

الف - تأثیر در تحولات ایران و سایر سرزمین های اسلامی

ب - وسعت قلمرو

ج) گسترش علم و دانش هنر و معماری

۲- تشکیلات اداری و حکومتی سلجوقیان برگرفته از کدام سلسله ها بود؟